MEOSZ Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége
1032 Budapest, San Marco utca 76.
+36 1 388 2387, +36 1 388 2388
meosz@meosz.hu www.meosz.hu

Nyilv.szám: 399-1-2017.03.30.

Dr. Palkovics László
Oktatásért felelős államtitkár

Oktatásért Felelős Államtitkárság
1055 Budapest, Szalay u. 10-14.
Budapest

Tárgy: Javaslatok a mozgáskorlátozott tanulók idegen nyelvi érettségi vizsgájának letételére vonatkozó szabályok és gyakorlat megváltoztatása tekintetében

Tisztelt Államtitkár Úr!

A **mozgáskorlátozott tanulók írásbeli érettségi vizsgáinak letételével kapcsolatban felmerült problémák kiküszöbölése** érdekében fordulok Önhöz azért, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek szükségleteik *alapján egyenlő eséllyel férjenek hozzá a megfelelő képesítések megszerzéséhez, ezzel is elősegítve jövőbeni munkaerőpiaci integrációjuk sikerességét.*

Megkeresésünk alapja az a **diszkriminatív szabályozás és gyakorlat**, amely szerint amennyiben egy mozgássérült tanuló sajátos nevelési igényéből adódóan az emelt szintű idegennyelvi érettségi írásbeli részét nem tudja teljesíteni, akkor az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval történő felváltását kell számára engedélyezni. Ilyen esetben a vizsga teljes értékű idegen nyelvi érettségi vizsgának minősül, ugyanakkor nem egyenértékű az államilag elismert komplex nyelvvizsgával, mivel erre csak akkor van mód, amennyiben a vizsgázó sikeresen teljesítette az érettségi vizsga szóbeli és írásbeli részére vonatkozó követelményeket. Ezen kívül az alapvető jogok biztosa az AJB 263/2017. számú jelentésében felhívta a figyelmet a mentesítés vonatkozásában felmerült, az érintett szervek (az igazgatók mérlegelési joga és a kormányhivatal, mint szervező és lebonyolító) feladat- és hatáskörei tekintetében előforduló gyakorlati anomáliákra is. Ezekhez a problémákhoz szorosan kapcsolódik az inkluzív oktatás szemléletmódjának, illetve a fogyatékos személyek és érdekképviseleti szerveik köznevelési-tervek kialakításának folyamatába történő bevonásának hiánya is.

A **Fogyatékos emberek jogairól szóló ENSZ-egyezmény** (a továbbiakban: CRPD) **24. cikke** az oktatáshoz való jog kapcsán az inkluzív oktatáshoz való jogot rögzíti és az állam kötelességei közt fekteti le annak biztosítását, hogy fogyatékossággal élő személyek a lakóközösségükben élő többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a befogadó, minőségi és ingyenes alapfokú oktatáshoz, valamint a középfokú oktatáshoz.

Az **ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága** az inkluzív oktatásról szóló 4. számú Általános Kommentárjában lefekteti, hogy az inkluzió magában foglalja a hozzáférhetőséget, a kiemelkedő színvonalú oktatásban való előrehaladást. Az inkluzív oktatáshoz való jog a teljes és hatékony részvételen, az egyenlő esélyű hozzáférésen alapul (9. pont). Az inkluzív oktatás fő jellemzői között említi a hatékony átmenet elősegítést a fogyatékos tanulók iskolából a szakiskolába és a felsőoktatásban, majd pedig a munka világába.

Az **Alaptörvény XI. cikke** kimondja, hogy minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, amelyet Magyarország többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással biztosít. A **XV. cikke** értelémben e jogot mindenki számára bármilyen megkülönböztetés nélkül, így fogyatékosság szerinti

különbségtétel nélkül biztosítja. Továbbá **XX. cikke** azt is rögzíti, hogy Magyarország külön, az esélyegyenlőséget elősegítő intézkedésekkel védi a fogyatékos személyeket.

Az **egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény** 27. § (2) bekezdése értelmében az egyenlő bánásmód követelményét az oktatással összefüggésben érvényesíteni kell különösen az oktatás követelményeinek megállapítása és a követelménytámasztás, a teljesítmények értékelése, az oktatáshoz kapcsolódó szolgáltatások biztosítása és igénybevétele, valamint az oktatásban megszerezhető tanúsítványok, bizonyítványok, oklevelek kiadása során is.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.) 4. § fb) pontjában meghatározottak szerint az oktatás közszolgáltatásnak minősül, amelyhez a 7/A. § (1) bekezdése értelmében egyenlő esélyű hozzáférést kell biztosítani a fogyatékos személyek számára. Emellett a 13. § (1) bekezdése azt is rögzíti, hogy a fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően iskolai nevelésben és oktatásban, fejlesztő felkészítésben, szakképzésben, továbbá felsőoktatásban vegyen részt.

A **nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény** (a továbbiakban: Nktv.) alapján a *köznevelés kiemelt feladata a sajátos nevelési igényű* és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevétele, *egyéni képességeikhez igazodó,* legeredményesebb fejlődésük elősegítése, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése.

A sajátos nevelési igényű tanulónak - a meghatározását az Nktv. 4.§ 25. pontja tartalmazza - minősül a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, *aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi,* érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékos, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. Az Nktv. 47. pontja rendelkezik a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásáról, míg az 55. § rendelkezik arról, hogy az igazgató felmentheti az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokolttá teszi.

A Szövetség álláspontja szerint, a mozgáskorlátozott gyerekek és fiatalok oktatásának az egyéni szükségleten alapuló megközelítése nagyon fontos alapkő, és olyan beavatkozásokkal kell kísérni, mely a környezeti akadályok lebontását célozzák. Különben „a sajátos nevelési igény" szegregációhoz vezető címke marad. Továbbá a mozgássérült tanulók felmentése nem lehet cél, hanem azokat a támogatásokat kell megszervezni, és folyamatosan az egyén aktuális állapotához, fejlesztéséhez igazítani, melyek segítségével a tananyagot az egyének a legmagasabb szinten elsajátíthatják.

Az Nktv. 56. § (1) bekezdése alapján az igazgató a tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi, a szakértői bizottság véleménye alapján mentesítheti

a) az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, és ehelyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő,

b) a gyakorlati képzés kivételével egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól.

A Szövetség álláspontja szerint nem lehet cél, hogy a tanulók számonkérésekből, szintfelmérőkből felmentést kapjanak, például a korlátozott írásképességük miatt. Hátrányos megkülönböztetésként értékeljük, ha a tanulók kimaradnak azokból a vizsgákból, amelyeknél a személyes tanulmányuk előmeneteléről kell számot adni. Továbbá hátrányos megkülönböztetésnek értékeljük azt is, ha a mozgássérült tanulók kimaradnak az általános kompetenciamérésből, még akkor is, ha ezek a kompetencia mérések, nem személyre bonthatóan értékelik az adott iskolai közösség tudását.

A tanuló *egyéni adottsága,* fejlettsége alapozza meg annak a lehetőségét, hogy az érettségi vizsgán a fent hivatkozott jogszabályhely (1) bekezdés *b)* pont szerinti tantárgyak helyett a tanuló - a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - másik tantárgyat választhat.

Az érettségi vizsga, egy állami vizsga, melyet országosan egységes vizsgakövetelmények szerint kell megtartani. Ennek szabályait az **érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet** (a továbbiakban: Kormányrendelet) tartalmazza.

A Kormányrendelet 6.§ (7) bekezdés szerint a vizsgázó részére - a szakértői bizottság szakvéleménye alapján - kérelmére engedélyezni kell - vagyis mérlegelési lehetőség nélkül - az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását, és biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt. Ezen kérelemről az igazgatónak, mint az érettségi vizsgára való jelentkezés elfogadásáról döntő személynek, a jelentkezés elfogadásakor kötelező jelleggel döntenie kell.

Az igazgató a vizsgázó 6. § (7) bekezdése szerinti kérelmére - a Kormányrendelet 37. § (1) bekezdése alapján az alábbiakat engedélyezheti:

a) a 35. § (2) bekezdésben meghatározott időt legfeljebb *húsz perccel meg kell növelni,*
b) engedélyezni kell, hogy a *szóbeli vizsgát írásban tegye le,*
c) lehetővé kell tenni, hogy a vizsga közben a szakvéleményben előírt vagy az iskolai tanulmányok során alkalmazott *segédeszközt (pl. számítógép) használja,*
d) a tanuló a *vizsgán mentesülhet az értékelés egy vagy több része alól,* ha a középiskolában a megfelelő tantárgyból nem mentesítették az értékelés, minősítés egésze alól.

A fenti felsorolásból viszont kimaradt a 6.§ (7) bekezdésében rögzített jogosultság, mely szerint az írásbeli beszámoló felváltható szóbeli beszámolóval, vagyis az igazgató összesen 5 lehetőség közül választhat a szakértői bizottság szakvéleménye alapján, igaz a 37.§ csak 4-et említ.

A fentiek alapján megállapítható, hogy amennyiben a vizsgázó a szakértői bizottság szakvéleménye alapján igazolja, hogy sajátos nevelési igényű tanulónak minősül, úgy az igazgatónak mérlegelés nélkül engedélyeznie kell a vizsgázó számára az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását, illetve a hosszabb felkészülési időt, illetve a segédeszköz használatát.

Álláspontunk szerint a jogszabályi rendszer, mely a szakértői bizottság szakvéleményén alapul, megfelelően biztosíthatja a felső végtagokra kiható mozgásszervi fogyatékos tanulók vizsgázási lehetőségét, amennyiben a *segítő eszközöket tágabb értelemben értelmezzük és beleérthető a személyi segítés igénybevétele is.* Ugyanakkor a joggyakorlat egységességének biztosítása és az esetleges félreértelmezésből adódó nehézségek elkerülése érdekében szükségesnek tartjuk *a segítő személy értettségi vizsgán történő részvételének jogszabályi feltételrendszerének megteremtését.*

Ha az oktatási hatóságok vélelmeznék, hogy a személyi segítés visszaélésekre adhat okot, akkor biztosítsák azokat a körülményeket, hogy később a vizsgázás tisztaságához ne férjen kétség (pl. ellenőrök jelenléte). Mindazonáltal a technika fejlődésével több innovatív eszközt lehet biztosítani ahhoz, hogy a tanulás és a vizsgázás támogatói köre az egyén szükségleteihez igazodva változzon. Az iskoláknak minden támogatást meg kell adni ahhoz, hogy a támogató eszközöket folyamatosan biztosítva legyenek.

Az **alapvető jogok biztosa** AJB 263/2017. számú **jelentésében** kiemeli, hogy a jelenlegi szabályozás és gyakorlat ellehetetleníti a nyelvi érettségi és így a nyelvvizsga írásbeli részének letételét azon tanulók esetében, akik a kezeiket illetően mozgáskorlátozottak. Ez jelentős hátrányba hozza azokat a tanulókat, akik akarják és képesek is támogató személyi és tárgyi feltételek mellett akár az írásbeli vizsga megtételére, hiszen a nyelvvizsga jelentős előnyökhöz juttatja annak megszerzőjét felsőoktatásba való

bejutás (többletpontok, illetve 2020 felvételi követelményként), valamint a munkaerőpiaci elhelyezkedés tekintetében. Ezek alapján intézkedési körében szükségesnek látja a fogyatékos személyekkel kapcsolatos ágazati jogszabályok áttekintését és összehangolást.

Emellett a jelentésben szerepel, hogy az *Oktatási Hivatal Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központjának vizsgahelyei speciális segítséget* nyújtanak fogyatékos (mozgásszervi, látás- vagy hallás fogyatékosság, diszlexia, diszgráfia) vizsgázók számára a vizsga teljesítéséhez. Példaértékű gyakorlatként került kiemelésre a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat vizsgahelyének gyakorlata, amely kifejezetten lehetővé teszi „személyes segítő" biztosítást súlyos mozgási problémák (pl. végtaghiány) esetén.

Álláspontunk szerint amennyiben egy másik államilag elismert bizonyítványt nyújtó vizsga során lehetséges a segítő személy részvétele a fogyatékos személy támogatása érdekében, úgy az idegen nyelvi értettségi vizsga esetében is szükséges jogszabályi szinten is lehetővé tenni a „segítő személy" részvételét.

Ezen kívül az **alapvető jogok biztosa** AJB 263/2017. számú **jelentésében** rámutatott arra, hogy Budapest *köznevelés-fejlesztési terve nem kellő hangsúllyal szerepelteti a fogyatékos tanulók oktatához való egyenlő esélyű hozzáférést*, így nem felel meg az egyenlő bánásmód elvének, a fogyatékos személyek kiemelt védelmére vonatozó állami kötelezettséggel, ami az oktatáshoz való alapvető jog tekintetében visszásságokhoz vezet. E tekintetben szükségesnek tarjuk a köznevelés-fejlesztési tervek az inkluzív oktatás elveinek megfelelő felülvizsgálatát és átdolgozását, amelybe elengedhetetlennek tartjuk a fogyatékos személyek és érdekképviseleti szerveik bevonását, ahogy azt a CRPD 4. cikk 3. pontja állami kötelezettségként rögzíti.

Az **Alkotmánybíróság** vonatkozó esetjoga értelmében a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és kötelezettsége az oktatási rendszer működésének figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, valamint a működés zavarainak elhárítása *(3046/2013. (II. 28.) AB határozat)*. **A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. Rendelet** 59. § (1) bekezdése értelmében pedig az emberi erőforrások minisztere készíti elő az oktatásért való felelőssége keretében az iskolai a köznevelésre, valamint a felsőoktatásra vonatkozó jogszabályokat.

Mindezekre tekintettel - az ombudsman intézkedésével összhangban - a Szövetség javasolja

1. **egy, az inkluzív oktatás szemléletmódjának a magyar oktatási rendszerbe való meghonosítása érdekében célzott stratégia kidolgozását;**
2. **az inkluzív oktatás gyakorlati megvalósítása érdekében különböző, a fogyatékos személyek egyéni szükségleteihez igazodó támogató technológiák biztosítását az oktatási intézményekben;**
3. **a fogyatékos személyekre vonatkozó jogszabályok pontosítását és a köztük lévő összhang megteremtését annak érdekében, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek szükségleteik alapján egyenlő esélyt kapjanak az érettségi vizsga letétele és az államilag elismert komplex nyelvvizsga megszerzése, különösen a „segítő személyek" igénybe vétele tekintetében;**
4. **a köznevelés-fejlesztési tervek az az egyenlő esélyű hozzáférés és az inkluzív oktatás elveinek megfelelő felülvizsgálatát és átdolgozását, amelybe szükségesnek tartjuk a fogyatékos személyek és érdekképviseleti szerveik bevonását a CRPD 4. cikk 3. pontjában és az ENSZ Fogyatékosügyi Bizottsága az inkluzív oktatásról szóló 4. számú Általános Kommentárjának 7. pontjában meghatározottaknak megfelelően;**

5. **annak biztosítását, hogy a tanulói jogviszonnyal rendelkező fogyatékos tanulók érettségi vizsga letételével kapcsolatos speciális igényei kapcsán a szakértői bizottsági véleménye minden esetben kötelező erejű legyen az iskolaigazgatók számára.**

Budapest, 2017. március 29.

Tisztelettel:

Kovács Ágnes
elnök